

Szkoły strukturalizmu cz. 1.: praska szkoła funkcjonalna

Anna Kozłowska

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

- 1 Szkoły strukturalne
- 2 Praskie Koło Lingwistyczne (1926-1939)
  - Język jako „system systemów”
  - Fonologia
  - Morfologia
  - Składnia funkcjonalna i typologia języków

Główne cechy szkół strukturalnych

- odróżnianie synchronii i diachronii
- odróżnianie języka i mowy, jednostek *langue* i jednostek *parole*
- uwypuklanie opozycji; badanie zarówno stosunków syntagmatycznych, jak i paradygmatycznych
- wymagania metodologiczne: prostota, kompletność, konsekwencja, obiektywność, formalność

Główne cechy szkół strukturalnych

- odróżnianie synchronii i diachronii
- odróżnianie języka i mowy, jednostek *langue* i jednostek *parole*
- uwypuklanie opozycji; badanie zarówno stosunków syntagmatycznych, jak i paradygmatycznych
- wymagania metodologiczne: prostota, kompletność, konsekwencja, obiektywność, formalność

Główne cechy szkół strukturalnych

- odróżnianie synchronii i diachronii
- odróżnianie języka i mowy, jednostek *langue* i jednostek *parole*
- uwypuklanie opozycji; badanie zarówno stosunków syntagmatycznych, jak i paradygmatycznych
- wymagania metodologiczne: prostota, kompletność, konsekwencja, obiektywność, formalność

Główne cechy szkół strukturalnych

- odróżnianie synchronii i diachronii
- odróżnianie języka i mowy, jednostek *langue* i jednostek *parole*
- uwypuklanie opozycji; badanie zarówno stosunków syntagmatycznych, jak i paradygmatycznych
- wymagania metodologiczne: prostota, kompletność, konsekwencja, obiektywność, formalność

Główne cechy szkół strukturalnych

- odróżnianie synchronii i diachronii
- odróżnianie języka i mowy, jednostek *langue* i jednostek *parole*
- uwypuklanie opozycji; badanie zarówno stosunków syntagmatycznych, jak i paradygmatycznych
- wymagania metodologiczne: prostota, kompletność, konsekwencja, obiektywność, formalność

Klasyczne szkoły strukturalizmu 1.: PRASKIE KOŁO LINGWISTYCZNE (SZKOŁA PRASKA, SZKOŁA FUNKCJONALNA, FUNKCJONALIZM)

JAN MUKAŘOVSKÝ

VILÉM MATHESIUS

Klasyczne szkoły strukturalizmu 1.: PRASKIE KOŁO LINGWISTYCZNE (SZKOŁA PRASKA, SZKOŁA FUNKCJONALNA, FUNKCJONALIZM)

ROMAN JAKOBSON

NIKOLAJ TRUBIECKI

Klasyczne szkoły strukturalizmu 2.: SZKOŁA AMERYKAŃSKA (DYSTRYBUCJONIZM, DESKRYPTYWIZM)

LEONARD
BLOOMFIELD –
prekursor
deskrytywizmu

Charles F. Hockett
CHARLES
HOCKETT

Zellig S. Harris
ZELIG HARRIS

Klasyczne szkoły strukturalizmu 3. SZKOŁA KOPENHASKA (GLOSSEMATYKA)

LOUIS HJELMSLEV

Pozostałe szkoły strukturalne

1. Szkoła genewska.

2. Szkoła wiedeńska.

3. Szkoła moskiewska.

4. Szkoła londyńska.

...

Działalność Praskiego Koła Lingwistycznego (1929-1938)

Travaux du Cercle Linguistique de Prague

Tezy Praskiego Koła (1929) – program teoretyczny oraz postulaty w zakresie badań slawistycznych (problem scs, transkrypcja fonetyczna i fonologiczna języków słowiańskich, geografia lingwistyczna, leksykografia, gramatyka normatywna itp.).

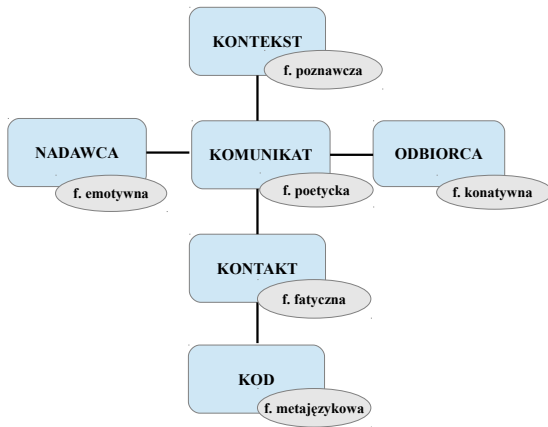
Język jako system funkcjonalny

1. Celowościowe, funkcjonalne ujęcie języka – język jako „system środków wyrazu służących do jakiegoś określonego celu”.
2. Język jako „system systemów” – zróżnicowanie systemu języka.
3. Postulat badań systemowych oraz funkcjonalnych również w diachronii.

Funkcje języka – propozycja Romana Jakobsona

ROMAN
JAKOBSON

Język artystyczny jako jeden z „systemów w systemie”

JAN MUKAŘOVSKÝ

Język artystyczny jako autoteliczna odmiana języka.

Fonologia Nikołaja Trubieckiego – model strukturalnych badań lingwistycznych

NIKOŁAJ TRUBIECKI

Podstawy fonologii (1939) – opis systemu fonologicznego oparty na relacjach funkcjonalnych (opozycjach).

Fonologia Trubieckiego cd.: funkcje elementów fonicznych

1. FUNKCJA DELIMITATYWNA.

PRZYKŁADY: inicjalne lub finalne miejsce akcentu; fonemy występujące tylko na początku lub na końcu morfemów (ang. /h/, /ŋ/).

2. FUNKCJA KULMINATYWNA (WIERZCHOTWÓRCZA).

PRZYKŁADY: akcent, samogłoska = sylaba.

3. FUNKCJA DYSTYNKTYWNA.

PRZYKŁADY: ang. *export* – ‘eksport’, *export* – ‘eksportować’; ros. *знаком* – ‘znakiem’, *знаком* – ‘znajomy’; dystynktywna natura fonemów.

Fonologia Trubieckiego cd.: główne pojęcia fonologii

Pojęcie FONEMU jako jednostki złożonej – wiązki CECH DYSTYNKTYWNYCH.

Dystynktywna natura fonemów. CECHY DYSTYNKTYWNE.

PRZYKŁADY: przedniość, ustność, wargowość, szczelinowość.

WARIANTY FONOLOGICZNE. Typy i dystrybucja wariantów.

Fonologia Trubieckiego cd.: typy opozycji fonologicznych

1. OPOZYCJE BILATERALNE – OPOZYCJE MULTILATERALNE.

PRZYKŁADY: opozycja dźwięczności, nosowości/ustności – opozycja miejsca a. sposobu artykulacji.

2. OPOZYCJE PRYWATYWNE – OPOZYCJE GRADUALNE – OPOZYCJE EKWIPOLENTNE.

PRZYKŁADY: opozycja dźwięczności – opozycje stopnia otwarcia samogłosek – opozycja miejsca artykulacji.

3. OPOZYCJE IZOLOWANE – OPOZYCJA SKORELOWANE.

PRZYKŁADY: /r/ : /l/ – /k/ : /g/, /s/ : /z/ ...

4. OPOZYCJE STAŁE – OPOZYCJE NEUTRALIZOWANE.

Fonologia Trubieckiego cd.: neutralizacja opozycji

ARCHIFONEM – element pojawiający się w miejscu neutralizacji opozycji.

PRZYKŁADY: *zzielenieć* : *źzielenieć*; *rozszerzyć*.

Fonologia binarna Jakobsona

Binarność opozycji.

12 uniwersalnych cech dystynktywnych (akustycznych i audytywnych).

PRZYKŁADY: (nie)wokaliczność, (nie)konsonantyczność, skupienie/rozproszenie, (nie)napięcie, (bez)dźwięczność, (nie)nosowość, (nie)ciągłość, ciemność/jasność, (nie)molowość.

Fonologia diachroniczna Jakobsona.

Morfologia jako nauka o relacjach

Pojęcie OPOZYCJI MORFOLOGICZNEJ.

PRZYKŁADY: *kot – koty, kot – kota, pisze – pisał, robię – robi, robi – robiłaby, robić – zrobić.*

Binarność i niesymetryczność opozycji morfologicznych. CZŁON NACECHOWANY (+) i NIENACECHOWANY (0).

PRZYKŁADY: *kupić (+) – kupować (0); napisać (+) – napisze (0); nauczycielka (+) – nauczyciel (0).*

NEUTRALIZACJA opozycji morfologicznej. ARCHIMORFEM.

PRZYKŁADY: *małe* (liczba, przypadek), *pięć* (rodzaj, przypadek), *robi* (rodzaj).

Składnia funkcjonalna Viléma Mathesiusa

VILÉM MATHESIUS

AKTUALNE ROZCZŁONKOWANIE
ZDANIA (STRUKTURA
TEMATYCZNO-REMATYCZNA) jako
uniwersalna własność wypowiedzi.

PRZYKŁAD: *Jan jest smutny – Smutny
jest Jan/ To właśnie Jan jest smutny.*

Badania nad typologią języków

ROMAN JAKOBSON:
problem UNIWERSALIÓW
JĘZYKOWYCH

NIKOŁAJ TRUBIECKI:
pojęcie LIGI JĘZYKOWEJ

Dziękuję za uwagę :)

Temat następnego wykładu:
SZKOŁY STRUKTURALIZMU CZ. 2.:
DYSTRYBUCJONIZM.
Zapraszam!